

Profesionální etika advokáta – práva a povinnosti advokáta

Lenka Řehulová*

„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnost mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.“¹ Takto zní slib každého žadatele předtím, než jej Česká advokátní komora (dále jen Komora) zapíše do seznamu advokátů. Těmito dvěma krátkými, ale z pohledu etiky velmi významnými větami, se budoucí advokát zavazuje, že bude ctít práva a povinnosti advokáta, které se týkají celého spektra vztahů, do kterých vstupuje při výkonu své činnosti. Následující řádky věnuji problematice advokátní etiky, neboť se domnívám, že v teorii i praxi bývá často opomíjena i přesto, že jde o závažnou otázku dnešní advokacie nespočívající pouze ve stavovské cti a důstojnosti vystupování advokáta.

1. O ADVOKÁTNÍ ETICE OBECNĚ

Advokátní profese má silnou tradici kodifikovaných pravidel označovaných nejčastěji jako pravidla řádného výkonu advokacie nebo etické kodexy. Pravidla etiky advokátů tvoří profesionální a morální hodnoty, které mají pro advokacii univerzální význam. Tato univerzalita etických pravidel vedla i k mezinárodnímu propojení profesních orgánů advokacie, jejímž učebnicovým příkladem je činnost Rady advokátních komor

evropských společenství (CCBE), která na plenárním zasedání 28. října 1988 jednomyslně přijala „Kodex chování advokátů Evropských společenství“.

Pro soubor etických pravidel advokátů je určující jejich role v právním systému. Zpravidla jsou proto rozlišována pravidla chování advokátů ve vztahu ke klientovi, soudům a soudcům, k ostatním advokátům (profesionální kolegiální vztahy), k advokátnímu stavu a pravidla soutěže advokátů.

V podmínkách České republiky jsou práva a povinnosti advokáta vyjádřeny v zákoně o advokacii a taktéž vyplývají ze stavovského předpisu. Usnesením ze dne 31. listopadu 1996 přijalo představenstvo České advokátní komory jako takový stavovský předpis, závazný pro všechny advokáty, Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, čímž se vyhovělo požadavkům mezinárodních advokátních organizací na vydání a kontrolu dodržování profesních etických pravidel. Česká advokacie se tak stala jedním z prvních povolání, které si začalo systematicky klást otázky o eticky přijatelných způsobech jeho výkonu a jistém mravním minimu na něj kladeném.² V tomto ohledu je třeba ještě dodat, že některá pravidla etického obsahu najdeme i v jiných normách právního řádu, což platí například pro povinnost mlčenlivosti nebo pro úpravu zákazu střetu zájmů.

* Mgr. Lenka Řehulová, absolventka PrF MU, Brno

¹ § 5 odst. 1 písm. i) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii ve znění pozdějších předpisů.

² ČERMÁK, K. Profesionální etika advokáta – předpoklad řádné funkce právního státu. In Karlovarské právnícké dny. Praha: Linde Praha, s.r.o., 1998, s. 29.

2. ÚPRAVA ADVOKÁTNÍ ETIKY V ZÁKONĚ O ADVOKACII

S dodržováním pravidel advokátní etiky počítá zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii v platném znění již v hlavě první v ustanovení § 5 odst. 1 písm. i), ve kterém je stanoven jeden z předpokladů zápisu do seznamu advokátů, a to složení žadatelem shora uvedeného slibu do rukou předsedy Komory. K osobě budoucího advokáta z pohledu bezúhonnosti, která je úzce s problematikou etiky spojena, se vyjádřil i Obvodní soud pro Prahu 1, když dovodil: „Při posuzování bezúhonnosti ve smyslu § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 85/1996 Sb. je soud povinen zabývat se tím, zda pochybení žadatele objektivně, v souladu s ostatními zjišťovanými skutečnostmi, znamená u něj absenci občanské a mravní zachovalosti a zda by u něj nebylo možno důvodně předpokládat takový výkon advokátní činnosti, jaký má na mysli ustanovení § 16 a 17 zákona o advokacii, to znamená, zda zjištěné skutečnosti mohou vyvolat pochybnosti o tom, že žalobce při výkonu advokacie se bude jako advokát chovat čestně a svědomitě“.³ Zaměřme naši pozornost na nejdůležitější a zároveň nejvíce diskutované otázky týkající se práv a povinností advokáta. Podrobný rozbor, byť by zcela určitě byl přínosný a zajímavý, by bohužel přesahoval rámec tohoto článku.

Práva a povinnosti advokáta jsou v zákoně o advokacii zakotvena v hlavě třetí v ustanovení § § 16 až 31. První uvedenou povinností v ustanovení § 16 odst. 1 je povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Tato povinnost je dále konkretizována v čl. 6 etického kodexu⁴, který pro úplnost stanovuje přednost oprávněných zájmů klienta před vlastními zájmy advokáta i před jeho ohledem na jiné advokáty. Právy a oprávněnými zájmy klienta lze rozumět nejen právo na poskytování právních porad a na zastupování před soudy a jinými orgány, ale také právo na to, aby advokát komunikoval s osobami, jejichž zájmy jsou v rozporu se zájmy klienta, napomáhal smírnému řešení sporu i další potřebné služby klienta.⁵ Za oprávněné zájmy klienta však nelze považovat zájmy, které jsou v rozporu se zákonem, ani zájmy, které jsou contra bonos mores. Přednost zájmů klienta před zájmy advokáta je třeba vykládat široce. Osobními zájmy advokáta je nutno chápat nejen je-

ho zájmy ekonomické, nejčastěji snahu o co největší prosperitu advokátní kanceláře, její rozvoj a stabilitu, ale i jeho zájmy soukromé, především rodinné, zájmy o profesní růst a jiné. Povinnost řídit se pokyny klienta vyplývá z podstaty vztahu, ve kterém je právě klient „pánem“. Klient je oprávněn požadovat, aby byly splněny veškeré jeho pokyny, i když jsou nevhodné či nadbytečné. Advokát může klienta na jejich neúčelnost upozornit, ale pokud i přesto klient na jejich splnění trvá, musí se advokát podřídit. Důkazem toho je i rozhodnutí kárné komise Komory, které stanovuje, že *advokát není oprávněn ignorovat příkaz klienta k podání odvolání, byť by byl sám subjektivně přesvědčen o jeho případné bezúspěšnosti*.⁶ Ke stejnému názoru kárná komise dospěla i v dřívějším rozhodnutí, které uznalo vinným advokáta, který odmítl soudu předložit důkazní materiál vypracovaný klientem s odůvodněním, že materiál nevystihoval podstatu sporu, tudíž jeho předložení považoval za nevhodné.⁷

Další povinností advokáta je čestné a svědomité jednání při výkonu advokacie, důsledné využívání všech zákonných prostředků a v jejich rámci podle přesvědčení všeho prospěšného pro klienta, tak jak to určuje ustanovení § 16 odst. 2 zákona. Ustanovení § 17 patří mezi ty povinnosti dané zákonem o advokacii, jimiž je advokát vázán ke svému stavu. Je mu uloženo jednat tak, aby **nesnižoval důstojnost advokátního stavu a za tím účelem má zejména dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže**. O důstojnosti a vážnosti paralelně pojednává i čl. 4 etického kodexu, označovaný jako generální klauzule, jenž stanoví způsoby takového jednání, které je s ní v souladu. „Důstojnost advokátního stavu“ je často skloňovaným souslovím v kontextu s etikou, ale kdybychom chtěli najít definici, budeme hledat marně. Východiskem pro rozhodování, co je a není důstojné, se stává právní vědomí.⁸ Absence jakéhosi definičního vodítka je mj. jedním z důvodů, proč důstojnost advokátního stavu byla a je často pošlapávána, což potvrzuje i pestrost rozhodnutí kárné komise Komory. Porušením důstojnosti advokátního stavu rozumíme nejen urážlivé slovní projevy při soudním jednání znevažující advokátní stav či urážlivé výroky advokáta o soudním rozhodnutí, ignorování výzev soudu, nesplnění závazku advokáta přijatého v souvislosti s profesním pochybením, ale i neodmítnutí právní pomoci ve věci proti vlastnímu kliento-

³ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 13. 3. 2001, sp. zn. 11 C 25/2000.

⁴ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

⁵ JANČAROVÁ, M. Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, s. 45.

⁶ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. K 138/2004.

⁷ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 20. 3. 1998, sp. zn. K 116/1997.

⁸ BALÍK, S. Důstojnost advokátního stavu. Bulletin advokacie, 2004, č. 11–12, s. 98.

vi a celá řada dalších jednání vedoucích ke kárnému provinění.⁹

Následující ustanovení hlavy třetí zákona o advokacii, § § 18 až 20, se týkají **práva a v některých případech povinnosti advokáta odmítnout poskytnutí právní pomoci**. Pro oba tyto případy společně platí ustanovení čl. 8 odst. 1 etického kodexu, podle něhož v případech, kdy je advokát povinen nebo oprávněn právní služby odmítnout a hodlá tak učinit, provede vždy přiměřená opatření k odvrácení závažné újmy, která žadateli o právní službu bezprostředně hrozí. Ustanovení § 18 odst. 1 zákona hovoří o právu odmítnout poskytnutí právních služeb tehdy, pokud nebyl ustanoven podle zvláštních předpisů nebo určen Komorou. V dalších odstavcích daného ustanovení je řešena otázka Komorou určeného advokáta a poskytování právní pomoci bezplatně nebo za sníženou odměnu. Naproti tomu ustanovení § 19 hovoří o povinnosti poskytnutí právních služeb odmítnout. Ze strany advokátů dochází k velmi častému porušení ustanovení § 19 odst. 1 písm. a), tak tomu bylo i v případě rozhodnutí kárné komise, kdy byl vydán dočasný zákaz výkonu advokacie advokátovi, který *přes vysoce pravděpodobnou kolizi nabídnul klientovi zastoupení a následně pak jednal proti jeho zájmům, k jeho škodě a v zájmu a k prospěchu druhého, na téže věci zúčastněného klienta*.¹⁰ Výkladem tohoto ustanovení se zabýval i Městský soud v Praze v případě, kdy se na něj obrátil s žalobou proti rozhodnutí odvolacího kárného senátu kárně potrestaný advokát a jehož žaloba byla zamítnuta. Soud tehdy konstatoval, že *ustanovení § 19 odst. 1 písm. a) zákona o advokacii nedává advokátovi na výběr a posouzení, zda může v dané situaci klienta zastupovat či nikoli, zda objektivně existují nebo jsou advokátovi známy informace, jimiž by mohl klienta neoprávněně zvýhodnit. Zákon naopak jednoznačně stanoví advokátovi v takovém případě povinnost odeprít poskytnutí právní služby tam, kde by mohlo kolizní využití informací nastat*.¹¹ Nelze na tomto místě také přehlédnout oprávnění odmítnout poskytnutí právní služby dle ustanovení § 20 zákona, a to z důvodu narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem a z důvodu nesložení přiměřené zálohy na odměnu, ačkoli jej advokát o to požádal. Typickým příkladem narušení důvěry je situace, kdy práva neznalý klient požaduje konkrétní způsob řešení sporu, který je však z pohledu právního nesprávný a nemožný, ale klient

i přes advokátovo vysvětlení na takovém postupu trvá. Pokud za daného stavu věci advokát klientův postup odmítne, klient nabude dojem, že advokát není ochoten v jeho věci udělat vše, co je v jeho silách. Jiným příkladem je stav, kdy klient přestane s advokátem komunikovat, nezúčastňuje se jednání a nereaguje na korespondenci, i to je důvodem pro odstoupení od smlouvy.¹²

Zcela zásadní význam má „zповědní tajemství“ neboli **povinnost mlčenlivosti**, upravená zákonem o advokacii v ustanovení § 21, která je bez nadsázky jedním z pilířů advokacie. Kromě této základní úpravy je uvedena problematika obsažena též v etickém kodexu, procesních předpisech¹³, jakož i v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Klíčovým ustanovením je § 21 odst. 1 zákona o advokacii, který stanoví: *„Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb“*. Předmětem mlčenlivosti jsou tak veškeré skutečnosti právní i neprávní povahy, veškeré údaje o klientovi a jeho věci, včetně údajů osobních. Důležité je, že advokát se musí dozvědět o těchto skutečnostech v souvislosti s poskytováním právních služeb. Stane-li se tak kupříkladu advokát svědkem nějaké události, není takový případ povinností mlčenlivosti kryt.¹⁴ K otázce, kdy nejde o skutečnost, kterou se advokát dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb, se vyjádřil také Krajský soud v Brně, *když konstatoval, že nejsou dány důvody pro odeprání výpovědi advokáta, který sepisoval závěť, ani jeho zaměstnance, který byl svědkem tohoto úkonu dle ustanovení § 476b občanského zákoníku, o tom, zda pořizovatel závěti před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli*.¹⁵ Soud zde vyšel z toho, že v dané věci nešlo o zjištění obsahu či rozsahu poskytované právní služby, ale pouze o to, zda a jak advokát plnil svou funkci svědka úkonu. Vykonával-li advokát činnost správce konkurzní podstaty, ustanovení § 56 odst. 2 zákona o advokacii výslovně stanoví, že se v daném případě povinnost mlčenlivosti na advokáta nevztahuje.

Z hlediska osobního rozsahu povinnost mlčenlivosti zákon ukládá nejen advokátovi, ale i dalším osobám, které se určitým způsobem podílejí na výkonu advokacie v širokém slova smyslu. Těmito osobami jsou zejména zaměstnanci advokáta nebo společnosti, členové

⁹ Více k ustanovení § 17 zákona o advokacii a čl. 4 odst. 1 Pravidel: rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 5 As 34/2003.

¹⁰ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 18. 6. 2004, sp. zn. K 40/1997.

¹¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 2003, sp. zn. 11 Ca 98/2003.

¹² MANDÁK, V. K otázce odstoupení advokáta od smlouvy o poskytnutí právní služby při zřejmém nedostatku patřičné součinnosti klienta. Bulletin advokacie, 2004, č. 4, s. 86.

¹³ V zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ MANDÁK, V. K postupu obhájce v případě, že je předvolán v trestním řízení jako svědek ohledně skutečností, které jsou předmětem povinnosti mlčenlivosti advokáta. Bulletin advokacie, 1994, č. 6–7, s. 73.

¹⁵ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 7 Co 302/1998.

orgánů Komory a její zaměstnanci, jakož i advokátní koncipienti. Povinnost mlčenlivosti vzniká okamžikem, kdy se advokát skutečnost, která je předmětem mlčenlivosti dozvěděl. Trvání této povinnosti je v zásadě časově neomezené a zaniká pouze zproštěním mlčenlivosti ze strany klienta, popřípadě jeho právního nástupce. Povinnost mlčenlivosti má advokát i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů. Výkladem a maiore ad minus lze dospět k závěru, že trvá-li mlčenlivost i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů, musí trvat i v době „pouhého“ pozastavení výkonu advokacie.¹⁶

Povinnost mlčenlivosti advokáta není v českém právním řádu absolutní. Důvody, které vedou k prolomení této povinnosti, jsou v zásadě dvojí. Jednak jde o výše zmíněné zproštění povinnosti klientem a jednak o omezení povinnosti mlčenlivosti ze zákona. Zákon o advokacii stanoví, že advokát nemá povinnost mlčenlivosti vůči osobě, kterou pověřuje provedením jednotlivých úkonů právních služeb, pokud je tato osoba povinna tuto povinnost sama zachovávat. Jde o osoby, které jsou vázány povinností mlčenlivosti ze zákona, takovou osobou však například nebude advokátův známý policista, jehož prostřednictvím nechá advokát doručit soudu odvolání.¹⁷ Advokát je současně povinen chovat se tak, aby skutečnosti, které jsou předmětem mlčenlivosti nemohly být prozrazeny třetím osobám. *Jedná-li advokát kupříkladu se svým klientem ve věznici v přítomnosti jiných osob, rovněž trestně stíhaných, porušuje povinnost mlčenlivosti.*¹⁸ Významným průlomem do povinnosti mlčenlivosti je povinnost uložená ustanovením § 167 odst. 1 trestního zákona, která ukládá každému překazit spáchání či dokončení trestného činu. Je však třeba zdůraznit, že tak zákon o advokacii v ustanovení § 21 odst. 7 činí výhradně s trestným činem nepřekazení trestného činu. *Podání trestního oznámení na vlastního klienta pro podezření z trestného činu, který již je dokončen, je závažným porušením povinnosti mlčenlivosti.*¹⁹ V dalších, avšak neméně významných důvodech omezení povinnosti mlčenlivosti odkážme na znění ustanovení § 21 zákona o advokacii.

De lege ferenda by bylo eventuelně vhodné doplnit výčet omezení této povinnosti o případ, kdy vznikne spor mezi jednotlivými osobami, které se podílí na poskytování právních služeb, nejčastěji mezi advokátem a jeho koncipientem nebo jiným jeho zaměst-

nancem. Cílem tohoto opatření by byla možnost vyřešit spor soudní cestou bez překážky při provádění důkazů pomocí skutečností, které tvoří předmět advokátního tajemství. Taktéž by bylo přínosné odstranit z ustanovení § 21 odst. 9 zákona o advokacii slovo „obdobně“ a z ustanovení § 39 slovo „přiměřeně“ ve vztahu k § 21 zákona a upřesnit rozsah povinnosti mlčenlivosti jiných osob než je advokát, neboť v praxi by mohlo docházet v těchto souvislostech k interpretačním potížím.

O dalších právech a povinnostech stanovených zákonem o advokacii se zmiňme již jen stručně. Jde o **právo advokáta na odměnu**, která může být stanovena jako smluvní nebo mimosmluvní (či tarifní). Ustanovení § 24 zákona má rovněž finanční povahu a hovoří o **povinném pojištění advokáta pro případ odpovědnosti za škodu**. Advokát se své odpovědnosti zproští, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat.²⁰ *Porušení povinnosti advokáta založit a vést klientský spis je porušením povinnosti uložené v § 25 zákona o advokacii*²¹, který zavazuje advokáta k **vedení přiměřené dokumentace**. S účinností od 1. ledna 2005 bylo do zákona o advokacii vloženo zákonem č. 284/2004 Sb., nové ustanovení § 25a, které upravuje institut **prohlášení o pravosti podpisu** (dále jen „prohlášení“). Na stránkách Bulletinu advokacie se v důsledku absence výslovné dikce zákona rozpoutala polemika, jejímž předmětem byla soukromoprávní či veřejnoprávní povaha tohoto nového institutu. Autoři jednotlivých statí ponechali otázku otevřenou k další diskuzi a považují prohlášení o pravosti podpisu spíše za institut soukromoprávního charakteru.²² Účelem uzákonění institutu „prohlášení“ byla snaha zákonodárce urychlit „právní obchod“ v těch případech, kdy předpisy vyžadují, aby podpisy účastníků na listině, byť sepsané advokátem a před ním účastníky podepsané, byly legalizovány, tj. ověřovány podle ustanovení § 74 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) anebo dle § 4 zákona č. 41/1993 Sb., o ověřování shody opisů nebo kopie listiny a o ověřování pravosti podpisu obecními úřady a o vydávání potvrzení orgány obcí a okresními úřady, obojí ve znění pozdějších předpisů. Zákonodárce tedy rozhodl, že ve výše uvedeném případě není nutné na legalizaci podpisu jed-

¹⁶ ZACHOVÁ, M. Povinnost mlčenlivosti (nejen) advokáta. Bulletin advokacie, 2001, č. 4, s. 35.

¹⁷ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 4. 1996, sp. zn. K 115/1995.

¹⁸ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 21. 3. 1997, sp. zn. K 151/1996.

¹⁹ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 9. 11. 2004, sp. zn. K 51/2003.

²⁰ Více o této otázce KRYM, L. Odpovědnost v souvislosti s poskytováním právních služeb. Právní rádce, 2005, č. 2, s. 14.

²¹ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 25. 9. 1998, sp. zn. K 149/1998.

²² Více informací najdeme v následujících článcích:

RAČOK, M. K právní povaze a účinkům prohlášení advokáta o pravosti podpisu. Bulletin advokacie, 2005, č. 6, s. 13–15;

SEIBERT, L. Prohlášení advokáta o pravosti podpisu – veřejná listina? Bulletin advokacie, 2005, č. 10, s. 35–36;

SKLENÁŘ, J. O řečníku a písaři aneb prohlášení advokáta o pravosti podpisu ještě trochu jinak. Bulletin advokacie, 2005, č. 10, s. 36–42;

RAČOK, M. Ještě k prohlášení advokáta o pravosti podpisu. Bulletin advokacie, 2005, č. 10, s. 42–46.

nající osoby trvat. Významným právem advokáta je i právo na **substituci**, které znamená možnost nechat se zastoupit v rámci svého pověření jiným advokátem nebo při jednotlivých úkonech právní pomoci svým zaměstnancem nebo advokátním koncipientem. Obecné limity zastupování advokáta advokátním koncipientem předpokládá usnesení představenstva Komory č. 6/1998 Věstníku. To stanoví, pokud jde o zastupování před soudy tak, že v občanskoprávním řízení je advokát oprávněn ustanovit koncipienta svým zástupcem v řízení před okresním soudem po třech měsících právní praxe a v řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně i jako soudem odvolacím po jednom roce právní praxe, stejně jako v řízení před krajským soudem. V řízení trestním jsou limity přísnější. Další práva a povinnosti upravené v § § 28 až 31 zavazují advokáta ve vztahu k jiným advokátům, advokátním koncipientům a ke Komoře.

3. ETICKÝ KODEX

Etický kodex je vedle zákona o advokacii druhým pramenem právní úpravy etických pravidel advokáta v České republice, který byl schválen usnesením představenstva České advokátní komory dne 31. října 1996 a uveřejněn ve Věstníku č. 1/1997.

V čl. 1 je formulována základní zásada personality neboli osobní působnosti Pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže advokátů (dále jen „Pravidla“), která říká, že Pravidly jsou vázáni všichni advokáti zapsaní v seznamu advokátů vedeného Komorou, ale přiměřeně tato Pravidla platí i pro advokátní koncipienty.

Etický kodex je rozdělen na čtyři části, ze kterých nás bude zajímat část druhá (Pravidla profesionální etiky) a v rámci ní jen vybraná ustanovení a zároveň ta, která nebyla zmíněna v předcházejícím výkladu o právech a povinnostech dle zákona o advokacii a především část třetí (Pravidla soutěže advokátů).

3.1 PRAVIDLA PROFESIONÁLNÍ ETIKY.

Z ustanovení, která se týkají povinností ke klientovi je nezbytné uvést **povinnost informování klienta o jeho věci, podávání vysvětlení, a to pravdivě, úplně a včas, o současném stavu věci i o dalším postupu** (čl. 9 odst. 1). *Advokát je povinen sledovat běh promlčecí lhůty a učinit veškeré úkony nezbytné*

*k ochraně zájmů klienta. V rámci této povinnosti je povinen klienta informovat o hrozícím promlčení nároku a v případě potřeby si vyžádat jeho součinnost.*²³ *Je nepřijatelné, aby advokát na žádosti klienta vůbec nereagoval a nesplnil vůči němu ani základní informační povinnost.*²⁴ *Taktéž je hrubým porušením povinnosti advokáta, jestliže vědomě nepravdivě informuje klienta o stavu vyřizování věci.*²⁵ Početná rozhodnutí kárné komise Komory jsou věrnou ukázkou toho, že čl. 9, a to nejen jeho odst. 1, je velmi často porušován. Povinnost informovat klienta se netýká pouze možností použitelných fakticky, ale i možností použitelných teoreticky, tak je například povinen klienta informovat o možnosti podat odvolání či dovolání, třebaže jejich praktický význam může být pro klienta zanedbatelný nebo se jevit problematicky. **Peníze a jiné hodnoty, které advokát převzal ke stanovenému účelu, je povinen opatrovat s péčí řádného hospodáře a případné přírůstky hodnot je povinen vydat složiteli** (čl. 9 odst. 2). Ustanovení tohoto odstavce se vztahuje k režimu tzv. depozit, kterými mohou být jakékoliv hodnoty peněžního i nepeněžního charakteru, včetně věcí movitých, cenných papírů, apod. Svěřené hodnoty je třeba opatrovat jako svoje vlastní. U peněžních depozit to může znamenat, že budou uloženy úrokově nejvýhodnějším způsobem na vlastním účtu u renomované banky, u cenných movitých věcí, že budou uloženy v nedobytných schránkách. *Advokát je povinen bez zbytečného odkladu vydat klientovi pro něho určené depozitum a v žádném případě není z jakéhokoliv důvodu tuto výplatu zdržovat. Nesmí použít depozitum pro svoji potřebu ani vůči depozitu započíst svoji palmární pohledávku vůči klientovi.*²⁶ **Při ukončení poskytování právní služby je advokát povinen klientovi nebo jeho zástupci vydat bez zbytečného odkladu na jeho žádost všechny doklady, které v průběhu poskytování právní služby obdržel od klienta, popřípadě které z projednávání věci vznikly.** Tato žádost nemusí splňovat žádné formální náležitosti, může být písemná i ústní. Předání dokladů nelze podmiňovat zaplacením odměny za právní služby.²⁷ *Nevrátí-li advokát, ač vyzván klientem, svěřené doklady a nevyúčtuje zálohu, dopouští se kárného provinění.*²⁸ Taktéž je závažným porušením Pravidel, jestliže *advokát nereaguje na žádosti nového právního zástupce svého bývalého klienta o postoupení dokumentace a podání informace o průběhu dosavadního řízení.*²⁹

²³ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 26. 2. 1999, sp. zn. K 405/1998.

²⁴ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 14. 9. 1999, sp. zn. K 403/1998.

²⁵ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 69/2000.

²⁶ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 10. 11. 2000, sp. zn. K 36/2000, rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 11. 2003, sp. zn. K 85/2002 a rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 1. 4. 2005, sp. zn. K 145/2004.

²⁷ ČERMÁK, K. Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů. Komentář. Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, s. 34.

²⁸ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. K 93/1996.

²⁹ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. K 10/1998.

Jinými doposud neuvedenými povinnostmi jsou povinnosti obsažené v hlavě třetí Pravidel s názvem „Povinnosti k advokátnímu stavu“. Tyto povinnosti jsou odrazem skutečnosti, jaký důraz kladou advokáti na svou samosprávu, důstojnost profese a kolegialitu.

Nejvýznamněji se v této části jeví čl. 11 Pravidel, který zakotvuje především **zákaz jiného advokáta osočovat nebo zahájit proti němu bezdůvodně spor, povinnost v případě zastoupení protistrany advokátem jednat s tímto a nikoli přímo s protistranou, ale také zákaz poskytovat právní pomoc klientovi, dosud zastoupenému jiným advokátem bez jeho souhlasu. Obcházení advokáta protistrany je hrubým porušením etických pravidel**³⁰ a jeho zákaz má zaručit hladké vyřizování věcí svěřených advokátům jejich klienty. Zákaz zahájit spor advokáta proti jinému advokátovi má zabránit šikanám mezi advokáty a stupňování odvetných jednání až na úroveň, kdy může utrpět čest a vážnost celého advokátního stavu. Toto pravidlo platí i v advokátově soukromém životě.³¹ Povinnost advokáta respektovat zastoupení protistrany jiným advokátem je naprosto bezvýjimečná a musí být splněna do nejmenších důsledků. Je nepřípustné, aby advokát kontaktoval protistranu, přestože ví, že je zastoupena jiným advokátem, přímo s ní sjednal schůzku, o níž jejího advokáta nijak neinformoval, této schůzky se zúčastnil a na ní s protistranou jednal. Stejně tak je *kárným proviněním, jestliže advokát v dopise, adresovaném protistraně, jejího advokáta osočuje a snižuje jeho vážnost zpochybňováním jeho odborné způsobilosti.*^{32,33} V čl. 12 až 16 etického kodexu je specifikována celá řada dalších povinností při společném výkonu advokacie a trvalé spolupráci advokátů, povinnosti při substituci, obecné povinnosti k advokátnímu stavu, k advokátním konci-pientům a konečně povinnosti při vedení kanceláře.

Zakončeme výklad této části několika větami o povinnostech advokátů v řízení před soudy a jinými orgány. Latinské úsloví, že advokáti jsou *amici curiae*, mří ke společnému cíli obou profesí, kterým by mělo být dosažení spravedlnosti. Vůči soudům, rozhodčím orgánům, orgánům veřejné správy a jiným orgánům, které rozhodují v právních věcech, jakož i vůči osobám, které plní jejich úkoly, je **advokát povinen zachovávat**

náležitou úctu a zdvořilost (čl. 17 odst. 1). Toto pravidlo začalo platit i ve vztahu k orgánům Evropské unie, stejně jako ke strukturám nadnárodních jurisdikcí. Písemné podání k soudu, učiněné ve formě, která je neslučitelná s postupem a etikou advokáta, je výrazem neúcty k soudu a snižuje důstojnost advokátního stavu.³⁴ Advokát nesmí v řízení uvádět údaje, ani navrhnout důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé nebo klamavé, a to ani na příkaz klienta (čl. 17 odst. 2). Předloží-li advokát soudu listinu s podvrženým obsahem, jedná se o použití prostředků vědomě nepravdivých a nečestných.³⁵ Advokát je dále povinen v řízení jednat poctivě, respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení a chovat se k nim i k ostatním osobám zúčastněným na řízení tak, aby nebyla snižována jejich důstojnost ani důstojnost advokátního stavu.³⁶

3.2 PRAVIDLA SOUTĚŽE ADVOKÁTŮ

Advokáti jsou oproti ostatním podnikatelům, a to dokonce i vůči jiným svobodným povoláním, ve značné nevýhodě, pokud jde o možnosti propagace svých služeb, a tím spíše svých kvalit. Přístupy k úpravě pravidel soutěže advokátů jsou různé, a to od obecných pravidel se značným prostorem pro jejich výklad, až po pravidla podrobná, což je i případ České republiky (část třetí, čl. 19 až 32 Pravidel).

V zájmu klientů i soutěžitelů postupuje advokát v soutěži s ostatními advokáty poctivě. K soutěžním účelům nesmí používat údaje vědomě nepravdivé, klamavé nebo snižující jiného advokáta. *Klamavá reklama, která navíc snižuje jiné advokáty, je hrubým porušením základních etických principů výkonu advokacie.*³⁷ Vzhledem k faktu, že advokát je advokátem nejen ve své kanceláři, jak už jsme jednou konstatovali, ale i v soukromém životě, je oprávněn používat označení „advokát“ i mimo výkon advokacie.

Oddíl druhý etického kodexu upravuje označení a firmu advokáta, včetně evropského advokáta, společné jméno sdružení a firmu společnosti, stanovuje povinné a doplňující údaje užívané v rámci daného označení. Nejdiskutovanější a nejproblema-

³⁰ Rozhodnutí odvolacího senátu ČAK ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. K 77/2001.

³¹ ČERMÁK, K. Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů. Komentář. Bulletin advokacie, 1996, zvláštní číslo – listopad, s. 39–40.

³² Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 29. 11. 2000, sp. zn. 402/1998.

³³ Zajímavý k této problematice je článek: MULARČÍK, O. Advokáti a kolegialita. Bulletin advokacie, 2005, č. 11–12, s. 35 (převzato z Bulletinu Slovenskej advokacie, 2005, č. 8).

³⁴ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 3. 7. 1998, sp. zn. K 76/1997.

³⁵ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 24. 6. 1998, sp. zn. K 107/1998.

³⁶ Zesnulý přední český soudce JUDr. Josef Bureš napsal studii pod názvem „O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta“, která byla otištěna nejprve v časopise Právo a zákonnost č. 9/1991 a později ve znění pozměněném právní úpravou v Bulletinu advokacie č. 11–12/2003 a je významným přínosem k otázce vzájemného vztahu advokáta a soudce, případně soudních orgánů.

³⁷ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 20. 11. 1998, sp. zn. K 132/1997.

tičtější částí pravidel soutěže advokátů je však oddíl třetí týkající se **informací o podnikání advokáta**, zejména otázky **mezí publicity a reklamy**. Byly to právě čl. 25 (Publicita) a 26 (Reklama), které prošly revoluční změnou provedenou usnesením představenstva Komory ze dne 24. června 2003 č. 2/2003 Věstníku. Až do zmíněné novely zakazoval čl. 25 téměř veškerou publicitu. V periodickém tisku, rozhlasu, televizi a audiovizuálních prostředcích směl advokát v přiměřeném rozsahu informovat veřejnost o svém podnikání jen v souvislosti s tím, že údaje o jeho podnikání byly zapsány v seznamu advokátů, a to nejdéle po dobu 60 dnů od tohoto zápisu. V telefonních seznámeních a ve sdělovacích prostředcích specializované povahy směl advokát informovat veřejnost uvedením svého obchodního jména a doplňujících údajů podle čl. 22. Co se týče reklamy, byla zakázána úplně. Upomínkové a dárkové předměty mohly být určeny jen pro klienty a svou povahou nesměly snižovat vážnost advokáta a důstojnost advokátního stavu. Nová úprava je stručného znění, avšak většinu předchozích bariér odbourává. Advokát má **právo informovat veřejnost o poskytovaných službách za předpokladu, že jsou tyto informace přesné, nejsou klamavé a respektují povinnost mlčenlivosti a další základní hodnoty advokacie (čl. 25)**. Osobní publicita advokáta v médiích jako tisk, rozhlas, televize, elektronická komerční komunikace nebo jiná média se povoluje, pokud jsou splněny podmínky čl. 25 (čl. 26). Novelou bylo vloženo i ustanovení článku 26a, které stanoví: „Advokát vede o svých aktivitách podle čl. 25 a čl. 26 evidenci, pokud ji jejich povaha dovoluje. Pro vedení evidence a je-

jí zpřístupnění se použije přiměřeně usnesení Komory o vedení dokumentace advokátem.“ Poněvadž právní služba není obvyklým zbožím, nelze v reklamě připustit některé praktiky poněkud agresivní reklamy, například ve formě klipů, o dvou vězních srovnávacích výši trestu za obdobný skutek se závěrem, že přísněji byl odsouzen ten, který měl obhájce ex offio, zatímco mírněji ten, který si zvolil obhájcem advokáta X. Y. Pokud jde o neplacenou, respektive nepřímou reklamu, je dobré si uvědomit, že advokát je obecně pečlivě sledovaný „homo politicus“. Nebylo by však korektní bránit advokátovi v tom, aby byl politikem či sponzorem kulturních a sportovních akcí s odůvodněním, že touto formou zároveň propaguje svou kancelář.³⁸ Nová úprava vychází z čl. 2.6 Kodexu chování advokátů Evropských společenství vydaného CCBE. Jejím prozračením se učinilo zadost těm advokátům, kteří už léta předtím tvrdili, že se jedná o pomoc veřejnosti, která by se jinak při výběru právních služeb musela řídit pouze pověstí právníků či doporučeními známých. Potřeba veřejnosti získat informace o právních službách je tedy odrazem práv spotřebitelů na informace.³⁹

Další ustanovení pravidel se týkají především **publikační činnosti advokáta, informací poskytovaných jinými osobami, informací o sídle advokáta, náborem klientů či nabídky právních služeb**.⁴⁰ Tak je například *v rozporu s pravidly soutěže advokátů, jestliže advokát rozšiřuje leták, kterým informuje o své činnosti a nabízí právní služby*.⁴¹ Taktéž *snažil se advokát shánět svědky formou nabízení právních služeb*⁴² nebo *nabízel-li advokát prostřednictvím svého klienta právní služby třetím osobám, které je o něj nepožádali, dopouští se kárného provinění*.⁴³

³⁸ BALÍK, S. Publicita a reklama o službách advokáta a její formy. Bulletin advokacie, 2000, č. 4, s. 44.

³⁹ RADVAN, M., STACHOVÁ, A. Reklama advokátů. Bulletin advokacie, 2004, č. 2, s. 11–12.

⁴⁰ K vzájemnému vztahu nabídky právních služeb a publicity se vyjádřil Nejvyšší správní soud v Brně v rozsudku ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. 7 As 60/2003.

⁴¹ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 398/1998.

⁴² Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 19. 3. 1999, sp. zn. K 298/1998.

⁴³ Rozhodnutí kárné komise ČAK ze dne 15. 1. 1999, sp. zn. K 351/1998.